

Maisemanhoitoalue Köyliönjärvelle

*Köyliönjärven valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen
hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen ja ympäristökasvatus
projektipäällikkö Niina Uusi-Seppä*

4.10.2018

Taustaa

- Köyliönjärven kulttuurimaisema on yksi Satakunnan viidestä valtakunnallisesti arvokkaasta maisema-alueesta, jotka on nimetty vuonna 1995. Kansallismaisemaksi Köyliönjärvi valittiin jo vuonna 1994. (1/27)
- Arvokkaalle maisema-alueelle on mahdollista perustaa erityinen maisemanhoitoalue vaalimaan elinvoimaisen kulttuurimaiseman ja sen historiallisten ominaispiirteiden säilymistä.
- Ympäristöministeriö myönsi vuonna 2016 rahoituksen Maisemanhoitoalue Satakuntaan -hankkeelle. Hanketta koordinoi Satakunnan Museo, joka palkkasi työhön osa-aikaisen projektipäällikön helmikuun alusta lokakuun loppuun 2017. Ympäristöministeriöltä saatiin vielä lisärahoitus, jolla työtä jatkettiin 1.3. – 30.9.2018.
- Alkutunnustelujen jälkeen selvitystyön kohteeksi valittiin Säkylän Köyliönjärven maisema-alue.
- Ympäristöministeriön päätöksellä Suomeen on tähän mennessä perustettu neljä valtakunnallista maisemanhoitoaluetta: Skärlandetin maisemanhoitoalue Raaseporiin 2007, Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalue Kauhajoelle 2009, Kairalan–Luiron maisemanhoitoalue Pelkosenniemelle 2010 sekä Simon maisemanhoitoalue vuonna 2015.

- Maisemanhoitoalueen perustamisen tavoitteena on edistää ”luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen” säilyttämistä ja hoitamista. **Tavoitteena on vaalia ihmisen viljelemällä, karjataloudella ja rakentamalla muokkaamaa ympäristöä.** (LSL 1096/1996, 32 §)
- Maisemanhoitoalueen perustamisen tärkein lopputuote on yhteistyössä laadittu ohjeistava **maiseman hoito- ja käyttösuunnitelma.**
- Maisemanhoitoalueen perustaminen **ei oikeudellisesti velvoita** maanomistajia ohjeiden noudattamiseen, vaan käyttö- ja hoitosuunnitelman **suositusten toteuttaminen on vapaaehtoista.**
- Rakentaminen tapahtuu edelleen kaavan, kunnan rakennusjärjestyksen ja maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti. Metsiä hoidetaan edelleen metsälain mukaisesti.
- Perustamisen edellytyksenä on, että maisemanhoitoalueen valmistelu on tehty yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Aloitteen olemassa olevista maisemanhoitoalueista ovat tehneet kyläseurat ja kunnat.
- Työn etenemisen kannalta **yhteistyö eri tahojen välillä** on avainasemassa. **Yhteistyön avulla sitoutetaan alueen toimijoita maisemanhoitoon ja autetaan hoidon kohdentamisessa.**
- Maisemanhoitoalueen perustamisesta valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille päättää ympäristöministeriö.

Köyliönjärven kulttuurimaisema-alue

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on laaja ulottuen Säkylän viljelyaukeilta Tuiskulan kylämaisemaan (7 308 ha)

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet

Kirkkokari, Kaukosaari, Kirkkosaari ja Köyliön keskustasta itään päin olevat peltoalueet muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 1993, 2009)

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=87

Alueen läpi kulkee Huovintie, joka oli yksi keskiajan huomattavimmista teistä. Se on yksi Liikenneviraston nimeämistä museoteistä (1/22) ja on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Tieosuus Nousiaisista Kokemäelle tunnetaan Sant Henrikin tienä, joka on keskiajalta periytyvä pyhiinvaellusreitti.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1597

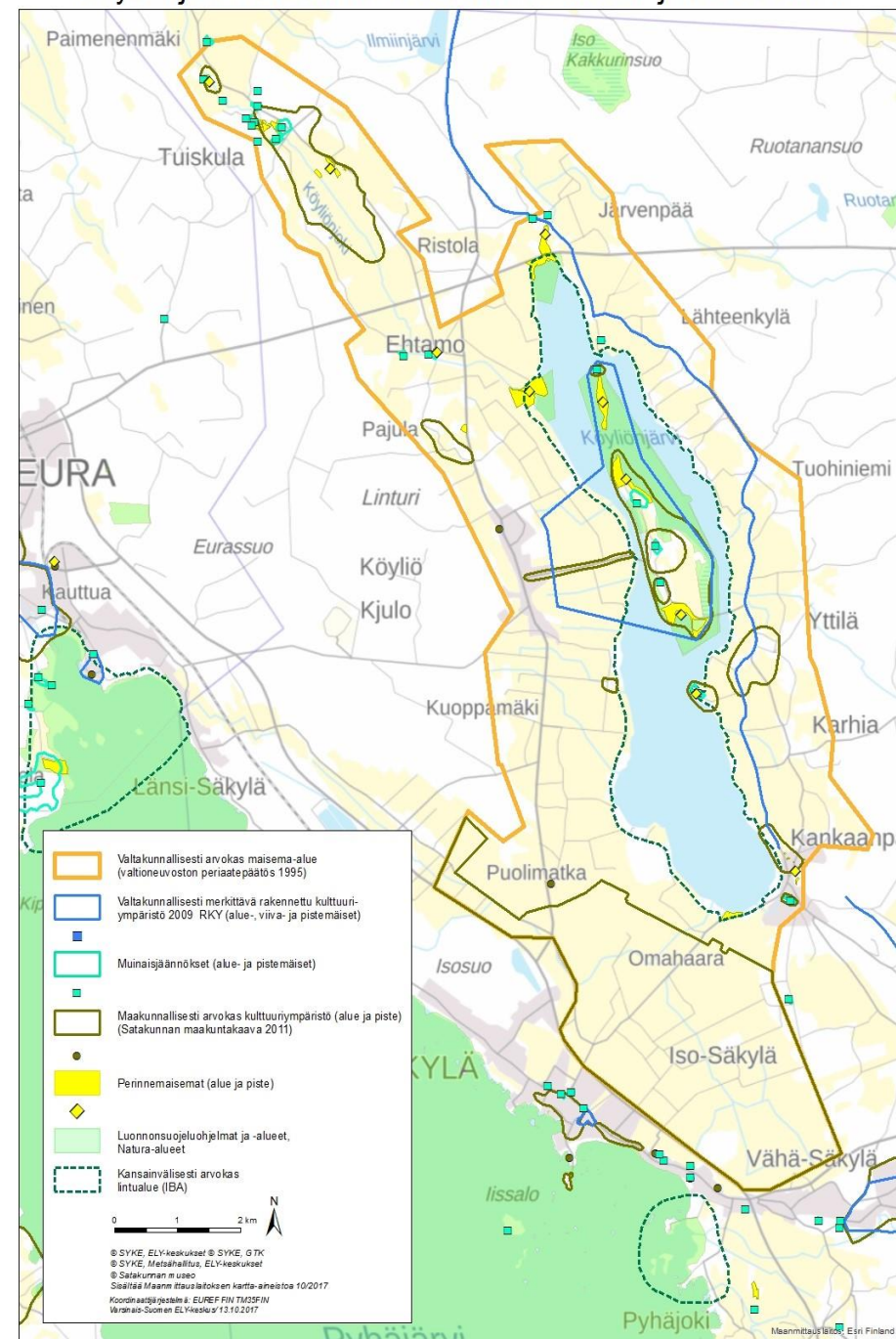
Köyliönjärvi on kansainvälisesti arvokas lintualue (IBA) ja alueella on Euroopan Unionin Natura 2000-verkostoon kuuluvia alueita.

<http://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/iba/suomen-iba-alueet/>

[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Koylionjarvi\(5261\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Koylionjarvi(5261))

Lisäksi merkittäviä muinaisjäännöksiä, perinnebiotooppeja ja maakunnallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä.

Köyliönjärven kulttuurimaisema: Kulttuuri- ja luontoarvot

- **Köyliönjärven maisema-alueella yhdistyvät suuret historialliset, taloudelliset ja luonnonarvot.**
- Alue poikkeaa melko paljon aiemmin perustetuista maisemanhoitoalueista: Se on suuripiirteisempi viljan, perunan ja vihannesviljelyn alue, jossa ei juuri ole karjatiloja ja sen vuoksi alueella on hyvin vähän nurmea ja laidunta. Toisaalta umpeen kasvaminenkaan ei ole yhtä suuri ongelma kuin monella muulla alueella, koska pellot ovat tehokkaassa viljelyssä edelleen.
- Maisema-alueeseen kuuluu myös entinen kuntakeskus, joten alueen rakennuskanta on ajallisesti ja tyyllisesti monipuolista sisältäen myös keskustoille tyypillisiä liike- ja hallintorakennuksia ja jopa kerrostaloja.
- **Legenda Piispa Henrikistä ja Lallista tekee Köyliönjärvestä yhden Suomen historian keskeisimmistä paikoista.** Pyhän Henrikin legenda on Suomen vanhin säilynyt kirjallinen teos.

Mitä tehtiin?

- Keskustelutilaisuuksia maisemasta, sen arvoista ja hoidosta sekä maisemanhoitoalueen perustamisesta keväällä 2017
- Kyläkiertoja (Kankaanpää, Yttilä, Ristola, Kepola, Tuiskula) kesällä 2017
- Retki Kauhajoelle Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueelle syksyllä 2017
- Hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnos esiteltiin ja asetettiin nähtäville ja kommentoitavaksi syksyllä 2017
- Rakennusperinnön hoidon teemailta keväällä 2018
- Rollup Köyliönjärven maiseman arvoista matkailuinfoon ja eri tilaisuuksissa käytettäväksi kesäksi 2018
- Vieraslaji- ja vesikasvillisuusteemailta yhdessä Pyhäjärvi-instituutin kanssa kesällä 2018
- Tunnista maiseman mahdollisuudet –seminaari yrityksille, yhteisöille ja viranhaltijoille syksyllä 2018
- Maisemanhoidon neuvottelukunnan perustaminen syksyllä 2018

Köyliönjärvi

Köyliönjärven kulttuurimaisema on yksi Satakunnan vildestä valtakunnallisesti arvokkaasta maisema-alueesta, jotka on valittu vuonna 1992. Kansallismaisemaksi Köyliönjärvi nimettiin vuonna 1994.

KÖYLIÖNJÄRVEN KULTTUURIMAISEMA on sekä historiallisesti että maisemallisesti arvokas kokonaisuus, jota on asuttu yhtäjaksoisesti rautakaudelta saakka. Järven ympäristössä on muinaistalonnoksisia kivikaudelta, rautakaudelta ja keskiajalta. Suomen historiassa Köyliönjärvi tunnetaan Pyhään Herrikkiin ja Lalliin liittyvistä perimätiedosta, jonka mukaan talorpoika Lalli sumasi Piipa Herrikin vuonna 1156 Köyliönjärven jäälle.

Köyliön **VANHAKARTANO** JA **KIRKKO** muodostavat kirkkosaaressa valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön. Kauhoksaarella ja Kirkkosaaressa on vuosisatoja kestäneen laidunnuksen synnyttämiä perinnelähtöisiä biotooppeja. Kirkkokanalla on sijainnut keskiajalla kappeli. Köyliönjärvi on myös kansainvälisesti arvokas lintualue.

Järven itärantaa myötäilee keskiajan huomattavimpiin taitiin kuulunut **HUOVINTIE**. Tieosuus Nousatista Kokemäelle tunnetaan Sant Herrikin tienä, joka on keskiajalta perähtyvä pyhinvaellusreitti.

Köyliönjärven ympäristöt laajat **PELTOALUEET** muodostavat keskeisen osan elinvoimasta kulttuurimaisemasta. Kulttuurimaisema tarvitseekin jatkuvaa hoitoa säilyäkseen. Erttyksen tärkeää on niittien laidunnuksella, joka pitää maiseman avoimena ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Monimuotoisuutta uhkaavat muun muassa haitalliset vieraslajit kuten jättipahami.

VANHAT RAKENNUKSET – myös ne tarpeettomiksi jääneet riidet ja aittat – ovat oleellinen osa maaseudun kulttuurimaisemaa. Nekin kalpaavat säilytykseen jatkuvaa ylläpitoa. Hyvin hoidettu kulttuurimaisema tarjoaa viihtyisää asuinympäristöä ja monia mahdollisuuksia työhön ja vapaa-aikaan.

- Alueelle on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma yhteistyössä asukkaiden kanssa.
- Köyliö-seura päätti keväällä 2018 esittää Köyliönjärven maisemanhoitoalueen perustamista Varsinais-Suomen ELY-keskukselle. Maisemanhoitoalueen perustamisesta päätetään kuitenkin vasta laajan kuulemiskierroksen jälkeen.
- Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyjä toimenpidesuosituksia on jo alettu toteuttaa paikallisten yhdistysten toimesta.
- Köyliönjärven maisema-alue on osoittautunut hyväksi valinnaksi maisemanhoitoaluetta Satakuntaan suunniteltaessa juuri alueen aktiivisten toimijoiden ansiosta.

Ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi ja hankkeiksi:

- Jättipalsamin levinneisyyden kartoitus ja yhteishanke kasvin hävittämiseksi
- Kasvillisuusselvitys ja erityisesti perinnebiotooppien tilan selvittäminen ja hoitosuunnitelman laatiminen
- Laiduneläinten tarvekartoitus
- Natura-alueiden hoitosuunnitelmien päivittäminen
- Ruovikkostrategia Köyliönjärvellä: mistä poistetaan ja mistä ei
- Huovintien/Pyhän Henrikintien tieympäristön hoitoon ja matkailun kehittämiseen liittyvä hanke (Mahdollisia yhteistyötahoja: Pyhiinvaellusyhdistys, muut reitin varrella olevat kunnat)
- Alueen yhteinen rakennusperinnön hoitohanke, jossa kunnostetaan maiseman kannalta merkittäviä aittoja, riihiä ym. käytöstä poistuneita rakennuksia
- Tyhjillään olevien tilojen/talojen kartoitus
- Virkistyskäytön kehittäminen luomalla uusia polkureitistöjä ja kohentamalla levähdyspaikkoja sekä tuottamalla kartta-aineistoa
- Kirkkosaaren Lemmenpolun ja Papinportaiden kunnostus
- Tuiskulan maisemapolku Köyliönjokivarteen
- Opetus- ja opastuspakettien kokoaminen Köyliönjärven maisema-alueesta

Maaseutumaisema muuttuu

Mikä saa muuttua, mikä ei?
Kuka sen päättää?
Osallisilta löytyy monta
mielipidettä

Ongelma:
Maisema umpeutuu ja
järvinäkymä häviää

Syy:
Rantavyöhyke muuttunut
laidunniitystä mökkipihoiksi

Ratkaisu?

Näkymä järvelle Yttilän Ottasta ennen ja nyt
Ongelman syy: Ei laidunnusta (eikä Museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikköä)
Ratkaisu: Talkoot täältä ikuisuuteen?

Tyhjilleen jääneet talot

- Puretaanko vai säästetäänkö?

Luonto – kulttuuri – vesiensuojelu

- Kirkkokari: muinaisjäännös, Natura-alue, pyhiinvaellus- ja nähtävyysskohte, rehevöitynyt järvi
- Suojelu määrittelee hoitotoimia

Luonnontilaista ja hoidettua
- molempia mahtuu maisemanhoitoalueelle

Tulevia haasteita - maatalous muuttuu edelleen

Viljelyn jatkuminen on edellytys maaseutumaiseman säilymiselle, joten maatalouden harjoittamista ei saisi vaikeuttaa. Viljely ei kuitenkaan enää välttämättä takaa avointa maisemaa. Mielikuva siitä, miltä maalaismaisema näyttää, ei aina vastaa todellisuutta.

Tuiskulan kyläkävelyllä Köyliönjoen varrella.

Kokemäenjoen maisema-alueen viljelytunneleita Huittisissa.

Vuorovaikutus on antoisaa, mutta yhteisten päämäärien löytäminen ei aina ole helppoa!

Kiitos!